

ŞAPKA KANUNU VE KIYAFETTE DEĞİŞİKLİK (25 KASIM 1925)

Osmanlı Devleti'nde insanlar din, millet ve toplumsal statülerine göre farklı kıyafetler giyyordu. Yöneticiler ve din görevlileri de konumlarına ve dinlerine uygun giysiler taşıyordu. 19. yüzyılda Batı ülkelerinde genel bir kıyafet anlayışı yaygınlaşıırken, Osmanlı'da II. Mahmut döneminde asker ve memurlar için pantolon, ceket ve fes zorunlu hale getirildi. Fes, zamanla Osmanlı ve Müslümanlığın sembolü oldu. Mustafa Kemal, fesi kaldırıp şapkayı benimsetmek amacıyla Kastamonu gezisinde şapka giydi. 25 Kasım 1925'te Şapka Kanunu kabul edilerek fes yasaklandı ve şapka kullanımı zorunlu hale getirildi. 3 Aralık 1934'te din görevlilerinin ibadet yerleri dışında dinî kıyafet giymesi yasaklandı, ancak üst düzey din yetkilileri bu kapsam dışında bırakıldı. Kadın kıyafetleriyle ilgili ise herhangi bir kanun çıkarılmadı.

Görsel 1: Mustafa Kemal Şapka İnkılabı sonrası Ankara'ya dönerken

Nedenleri:

- » Türk milletinin içteki modernleşmesini dışa yansıtmak
- » Toplumda kıyafet birliğini sağlamak
- » Bütün anlam ve görünüşüyle çağdaş bir toplum oluşturmak

TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI (30 KASIM 1925)

Tekke, zaviye ve türbeler 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen kanunla kapatıldı. Şeyhlik, dervişlik, seyyitlik, müritlik, dedelik, çelebilik ve türbedarlık gibi birtakım ünvanların kullanılması da yasaklandı.

Nedenleri:

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde İslam dininin birlik, beraberlik ve kardeşlik duygularını geliştiren ve toplumla devlet arasında uzlaştırıcı rol üstlenen tekke, zaviye ve tarikatların;

- » Zamanla uzlaştırıcı rolünden uzaklaşıp birlik ve beraberlik duygusunu zayıflatmaya başlaması
- » Bu kurumlardaki kişilerin şahsi menfaatleri için halkın dinî duygularını istismar etmeye başlamaları
- » Millî Mücadele yıllarında yabancı ajanların, bazı tekkelere sızarak bu tekke üyeleri üzerinden halkı isyana teşvik etmesi

Görsel 2: Burgaç Hatun Türbesi

Sonuçları:

- » Toplumsal alanda çağdaşlaşma ve laikleşme adına önemli bir adım atıldı.
- » İnsanların dinî duygularını sömüren ve çıkar amaçlı çalışan tekke ve zaviyeler kapatıldı.
- » Şeyh, derviş, efendi ve mürit gibi ünvanların kullanılması ve bunlarla ilgili elbiselerin giyilmesi ile muska-cılık gibi dinî duyguların istismar edildiği uygulamalar yasaklandı.
- » Büyük din âlimleri ve padişahların türbeleri dışındaki türbeler kapatıldı.

MİLADİ TAKVİM VE ULUSLARARASI SAAT SİSTEMİNİN KABULÜ (26 ARALIK 1925)

Osmanlı Devleti'nde Hicrî takvim halk arasında yaygınken, 19. yüzyıl sonlarında resmî ve mali işler için Rumi takvim de kullanılmaya başlandı. Takvim ve saat sistemlerindeki farklılıklar iç sorunlara neden oluyordu. Günlük saat, Güneş'in batışını esas alan "alaturka saat" sistemine dayanıyordu. Batılı ülkelerle uyum sağlamak amacıyla 26 Aralık 1925'te çıkarılan bir kanunla miladi takvim ve uluslararası saat kabul edildi. Miladi takvim 1 Ocak 1926'da, hafta sonu tatili ise 1935'te cumadan pazara alındı.

Görsel 3: Zamanı ölçmede kullanılan saat ve takvim

Nedenleri:

Türklerin kullandığı Hicrî ve Rumi takvim ile Avrupalıların kullandığı miladi takvimdeki gün ve tarihler arasındaki farklılıklar, ilişkileri zorlaştırıyordu. Bundan dolayı;

- » Batılı ülkelerle yaşanan ekonomik ve sosyal sıkıntıları gidermek
- » Çağdaş ve modern bir devlet yolunda ilerlemek
- » Ülke içinde birlik sağlamak, ikilik ve karmaşaları önlemek amacıyla takvim ve saat sisteminde değişiklik yapıldı.

ÖLÇÜ BİRİMLERİNİN DEĞİŞMESİ (26 MART 1931)

Osmanlı Devleti döneminde arşın, endaze gibi uzunluk ölçüleri ve okka, dirhem gibi ağırlık ölçüleri kullanılıyordu, ancak bu ölçüler standart değildi ve bölgeden bölgeye farklılık gösteriyordu. 26 Mart 1931'de kabul edilen bir kanunla, Avrupa'da yaygın olan metre ve kilogram gibi ölçü birimleri benimsendi. Bu değişiklik, hem ülke içinde ölçü birliği sağladı hem de uluslararası ticarete kolaylık getirdi.

SOYADI KANUNU'NUN KABULÜ (21 HAZİRAN 1934)

Osmanlı Devleti'nde soyadı kullanma zorunluluğu olmaması, toplumsal ve resmî işlerde karışıklıklara neden oluyordu. Bu sorunları çözmek amacıyla 21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu kabul edildi. Bu kanunla her vatandaşa, gülünç, ahlaka aykırı olmayan ve Türkçe bir soyadı alması zorunlu hale getirildi. 24 Kasım 1934'te TBMM, Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadını verdi ve bu soyadının başkaları tarafından kullanılmasını yasakladı. Ayrıca, 29 Kasım 1934'te toplumsal ayrıcalık ifade eden ünvanlar kaldırıldı.

Sonuçları:

- » Resmî işlerde yaşanan karışıklıklar çözüldü.
- » Ayrıcalık belirten ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa gibi lakap ve ünvanların resmî işlerde kullanılması yasaklandı.
- » Ayrıcalık belirten ünvanların yasaklanmasıyla toplumsal eşitlik sağlandı.
- » Türkçe olmayan kelimelerin soy isim olarak kullanılmasının önüne geçilerek millî kimlik korundu.
- » TBMM tarafından Mustafa Kemal'e Atatürk soyadı verildi.

Görsel 4: Atatürk'ün nüfus hüviyet cüzdanı

KADIN HAKLARINDA GÖRÜLEN GELİŞMELER

Görsel 5: Türk kadını oy kullanırken

Millî Mücadele yıllarında kadınlar erkeklerle birlikte vatan savunmasında görev almışlardır. Ancak kadınlar toplumsal ve ekonomik hayatta erkeklerden çok daha az haklara sahipti.

“Bizim toplumumuz için ilim ve fen gerekli ise bunları hem erkek ve hem de kadınlarımızın öğrenmesi gerekir. Kadınlarımız da erkeklerimiz kadar aydın ve kültürlü olacaklar ve kadınlarımız sosyal hayatta erkeklerle birlikte yürüyeceklerdir.” diyen Atatürk, bu düşüncesini gerçekleştirmek adına 1924 yılında hazırlanan anayasaya ilköğretimin kadın ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu olduğunu belirten bir madde ekletti. Böylece kadınlara eğitim ve kültür alanında kendini geliştirme imkânı verildi.

1926 yılında çıkarılan Medeni Kanun ile kadınlar; evlenme, boşanma, miras ve istedikleri mesleği yapma gibi konularda erkeklerle aynı haklardan yararlanmaya başladılar. Böylece sosyal ve ekonomik hayatta da kadın-erkek eşitliği sağlanmış oldu. Ancak Türk Medeni Kanunu ile kadınlar siyasi haklarını elde edememiştir.

Türk Kadınına Verilen Siyasi Haklar:

- » 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verildi.
- » 1933 yılında kadınlara muhtarlık seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verildi.
- » 1934 yılında kadınlara milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verildi.

Kadınlar böylece siyasal alanda da erkeklerle eşit haklara sahip oldu. 1935 yılında yapılan seçimlerde 18 kadın, milletvekili seçildi.

NOT

Türk kadını dünyadaki birçok ülkeden önce siyasi haklarını elde etmiştir.